Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

E 35/2025

MmV@eduskunta.fi

E 35/2025 VP VALTIONEUVOSTON SELVITYS: EU:N VARAUTUMISUNIONISTRATEGIA

Vesilaitosyhdistys on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninämme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattaen noin 90 % maamme vesihuollosta. Järjestetty vesihuolto kattaa tällä hetkellä talousveden osalta yli 90 % ja jätevesien johtamisen ja käsittelyn osalta yli 80 % Suomen väestöstä. Huoltovarmuusorganisaation vesihuoltopoolin toimisto sijaitsee Vesilaitosyhdistyksessä.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ja toteamme asiasta seuraavaa.

Pidämme perusmuistiossa esitettyä Suomen kantaa, joka tukee vahvasti EU:n varautumisunionistrategiaa, nykyisessä turvallisuustilanteessa hyvin perusteltuna. EU:n varautumisunionistrategiassa esitetyt toimenpiteet vahvistavat Euroopan ja sen jäsenmaiden kykyä estää ja kestää erilaisia kriisejä.

Vesihuolto, puhtaan talousveden toimitus ja jätevesien viemäröinti ja asianmukainen puhdistus, on yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeä toiminto. Haluamme tuoda vesihuoltopalvelun turvaamiseen liittyen esiin seuraavat varautumisunionistrategiaan liittyvät asiat:

Strategisen ennakoinnin kehittämisen toimenpiteinä ehdotetaan EU-tason kokonaisvaltaisia uhka- ja riskiarvioita sekä EU-tason kokonaisvaltaisen tilannekuvatiedon koostamista. Tapahtuneista poikkeamatilanteista saadaan arvokasta tietoa ja oppeja ja kannatamme tämän tiedon jakamista myös EU-tasolla. Haluamme kuitenkin muistuttaa, että **kansallisista poikkeamista ei pidä jakaa EU-tasolla tietoa, joka voi muodostaa joissain tilanteessa turvallisuusuhkan**.

Varautumisen ja häiriönsietokyvyn varmistamiseksi kaikilla sektoreilla ja toiminnan tasolla **on tärkeää, että EU-tason uhka- ja riskiarvioita ja tilannekuvaa välitetään tarpeellisin ja soveltuvin osin EU-tasolta kansallisille toimijoille, esimerkiksi vesihuoltolaitoksille**. Tämä kaksisuuntainen tiedonkulku pitää varmistaa ennalta suunnitelluin mekanismein.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen häiriönsietokyvyn varmistamiseksi on tärkeää, että varautuminen ja turvallisuus otetaan strategiassa esitetyllä tavalla huomioon lainsäädännössä ja toiminnassa. **Varautumiseen käytettävien resurssien pitää olla oikeasuhtaisia ja edellytettävien toimenpiteiden kriisitilanteiden estämistä ja niitä kestämistä konkreettisesti tukevia, eivätkä ne saa aiheuttaa päällekkäisiä vaatimuksia.** Vesihuollon varautumisen kustannukset katetaan lähtökohtaisesti vedenkäyttäjiltä perittävin maksuin, mikä osaltaan korostaa tarvetta toimenpiteiden oikeasuhtaisuuteen. Siltä osin, **kun varautuminen epätodennäköiseen, mutta vaikutuksiltaan vakavaan häiriöön, ei ole yksittäisen vesihuoltolaitoksen näkökulmasta oikeasuhtaista, on arvioitava tarvetta kansallisen tai EU-tason yhteiseen varautumiseen**.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen häiriönsietokyvyn varmistamiseksi ehdotetaan EU:n varastointistrategiaa. **Vesihuollon osalta on tunnistettu EU-tasolla yhteisiä haavoittuvuuksia ja uhkia**, esimerkiksi liittyen vedenkäsittelyssä kriittisiin kemikaaleihin, **joihin saattaisi olla tarpeellista kehittää kansallisen varautumisen lisäksi EU-tason mekanismeja varastoinnin kautta.**

Strategiassa tunnistetaan vesiresilienssin ja kiertotalouden keskeinen merkitys yhteiskunnan toimivuudelle ja Euroopan talouden kestävyydelle. Vesiresilienssi muodostaa perustan turvallisille

vesihuoltopalveluille ja vaikuttaa samalla vesihuollon toiminnan reunaehtoihin. Vesihuoltolaitoksilla on tärkeä rooli kiertotalouden edistäjinä, ja tämä rooli voi tulevaisuudessa entisestään vahvistua. Jätevesien ravinteiden ja energian hyötykäyttö on myös huoltovarmuuden näkökulmasta järkevää ja vähentää riippuvuutta tuontilannoitteista ja lisää omavaraisuutta. Näiden mahdollisuuksien tukena on huomioitava myös keskeiset EU-tason sääntelykehykset, erityisesti uusi yhdyskuntajätevesidirektiivi ja valmisteilla olevat lietesäädökset.

Vesihuollon häiriötilanteista selviämiseksikin on tärkeää parantaa koko yhteiskunnan kriisitietoisuutta, omatoimista varautumista ja kriisinkestävyyttä. Tärkeä osa tätä on kattavat ja toimivat väestön tiedottamisen ja varoittamisen järjestelmät. Vesihuollon nopeaa vedenkäyttäjien tiedottamista edellyttävissä häiriötilanteissa on käynyt selväksi, että Suomessa nyt käytössä oleva vaaratiedotejärjestelmä ei tavoita kaikkia tarvittavia tahoja. **Pidämme erittäin tärkeänä, että väestön varoittamista kehitetään Suomessa siten, että kaikkiin tietyllä alueella oleviin matkapuhelimiin saadaan tarvittaessa lähetettyä vaaratiedote välttämättömine toimintaohjeineen.**

Vesihuoltolaitokset tarvitsevat ja hankkivat markkinoilta vesihuoltopalvelun tuottamiseen esimerkiksi kemikaaleja, sähköä, tietoliikennepalveluita ja rakennusosia. Suomessa vesihuoltolaitokset ovat pääsääntöisesti kuntien omistamia, joten ne noudattavat julkisia hankintoja koskevia säädöksiä. **Pidämme tärkeänä, että EU ja kansallisen tason säädöksiä julkisista hankinnoista tarkastellaan tämänhetkisen geopoliittisen tilanteen näkökulmasta ja varmistetaan, että lainsäädäntö mahdollistaa toimitusvarmuuden varmistamisen ja hankintojen muut turvallisuusvaatimukset kaikissa tilanteissa.**

EU-tason kriisinhallinnan kehittämiseksi varautumisunionistrategiassa ehdotetaan RescEU:n ylläpitoa ja laajentamista. Harvinaisiin ja laajoihin vesihuollon häiriöihin varautumiseksi esitämme tässä yhteydessä **tarkastelua seuraavien vesihuollon resurssien lisäämisestä rescEU-kapasiteettiin: liikkuva laboratoriovalmius, säiliöautot, liikkuvat vedenpuhdistusyksiköt, välttämättömät kemikaalit ja asiantuntijareservi.** Osa tällaisista resursseista saattaisi palvella sekä siviili- että sotilaskäyttöä ns. kaksikäyttötuotteina.

Riina Liikanen

valmiuspäällikkö

Vesilaitosyhdistys